

Levande rättigheter I går, i dag, i morgon

HANDLEDNING

Hur ska vi kunna kräva respekt för våra rättigheter om vi inte vet vilka rättigheter vi har? Vet dina elever tillräckligt för att få större makt över sina liv?

Under andra världskriget blev miljontals människor mördade och förföljda. Skälet var att nazisterna betraktade dem som mindre värda. Det kunde bero på deras sexuella läggning, religion, etniska ursprung eller funktionshinder. Förintelsen, folk mordet på judar och romer, och de andra brotten som begicks av den nazistiska regimen fick många att inse att världen behövde gemensamma regler om hur människor får och inte får behandlas. Ur den insikten växte FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna fram. Den kallas ibland MR-förklaringen.

Med **Levande rättigheter** vill vi ge unga människor historiska perspektiv, bas kunskaper och ökad förståelse för hur MR-förklaringen har förändrat människors möjlighet att kräva respekt för sina rättigheter. Tanken är också att väcka tankar om vad som återstår att göra för att uppfylla de mänskliga rättigheterna för alla, överallt.

Ovan t.v: En 15-årig judisk flykting från Tyskland, Susanne Berglind, vid ankomsten till Sverige 1945. Hon och hennes syster var de enda i familjen som överlevde Förintelsen. Foto: Privat.
Ovan t.h: Tolvårig flicka i ett flyktingläger i Makedonien, 1999, dit hon och hennes familj tog sig efter att ha drivits ut ur sitt hem i Kosovo av serbisk milis. Foto: Andrew Testa/Panos.

I går, i dag, i morgon

Förenklat kan man säga att det löper en röd tråd från Förintelsen fram till dagens internationella system och regelverk för de mänskliga rättigheterna. Folkmordet och de fruktansvärda brotten som begicks mot mänskligheten tvingade världen att göra stora förändringar. Några exempel:

Före Förintelsen blev enskilda individer sällan eller aldrig ställda till svars för staters massmord eller andra brott mot mänskligheten. **Efter** Förintelsen etablerades principen om att enskilda makthavare och myndighetsutövare kan ställas till svars. Till exempel för brott mot mänskligheten och för att ha implementerat lagar och regler som strider mot internationell rätt/folkrätt. Ingen kan längre gömma sig bakom staten eller skylla på att de "bara lydde order". Några konkreta exempel på de ökade möjligheterna att ställa individer

till svars är de internationella brottmålsdomstolarna för det forna Jugoslavien och Rwanda, samt inrättandet av den nya internationella brottmålsdomstolen ICC (International Criminal Court).

Före Förintelsen ansågs stater ha relativt oinskränkt makt att bestämma över sina medborgare och över vad som hände innanför landets gränser.

Efter Förintelsen antogs MR-förklaringen och skyddet av mänskliga rättigheter blev en internationell angelägen-

het. Att skydda och stärka mänskliga rättigheter överallt är i dag en viktig uppgift för regeringar, internationella organ och enskilda organisationer.

Före Förintelsen var mottagandet och skyddet för flyktingar varje stats enskilda angelägenhet. Det fanns vissa internationella överenskommelser, men de var långt ifrån universella.

Efter Förintelsen och tillkomsten av Genèvekonventionen 1951 har flyktingar rätt att söka asyl, skydd, i ett annat land om de fruktar att deras liv/frihet hotas i hemlandet på grund av exempelvis etniskt ursprung, religion, nationalitet eller politisk uppfattning.

När FN bildades 1945 var en viktig uppgift att möta de enorma flyktingströmmarna efter kriget. Sedan dess har många utmaningar tillkommit som ingen kunde förutse.

T.v: Ensam flyktingflicka från Österrike anländer till Barcelona 1949. Foto: EFE/Corbis.

T.h: En föräldralös flicka i Etiopien 2004 på en klinik som erbjuder HIV-tester, behandling och rådgivning. Foto: Pep Bonet/Panos.

Skolmaterialets olika delar

Att läsa

Case/fallbeskrivningar

Till materialet hör fem case med olika teman knutna till artiklar i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

De fem teman som tas upp är: Folkmord, internationell rätt, rätten till en tillflyktsort, rätten till frihet från slaveri och rätten till lämplig bostad. Varje case innehåller två korta berättelser om personer som har koppling till mänskliga rättigheter i går och i dag, före och efter Förintelsen och tillkomsten av MR-förklaringen.

Genom att ta del av autentiska livsöden får eleverna inblick i hur MR-förklaringen har förändrat människors möjlighet att kräva respekt för sina rättigheter. Men berättelserna väcker även tankar om vad som fortfarande återstår att göra för att de mänskliga rättigheterna ska uppfyllas för alla, överallt.

Varje case innehåller fakta om respektive tema under rubrikerna i **går, i dag** och **i morgon**. Dessutom finns diskussionsfrågor under **diskutera** och konkreta arbetsuppgifter under **undersök/ta reda på**. Den sista punkten under **undersök/ta reda på** är tänkt som fördjupning.

T.v: Barn som befriats från Auschwitz 1945. Senare samma år bildades FN och 1948 antogs FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna.

Foto: Vitryska statens arkiv över dokumentärfilm och foto/USHMM. T.h: Ahmed Shah, 15, från Afghanistan sätter på sig protesen efter ett träningspass. Ahmed förlorade benet i en minexplosion.

Foto: Ahmad Masood/Reuters/Corbis.

På webben

På www.levandehistoria.se/mr finns fakta, historisk bakgrund och fördjupningsmaterial att ladda ned.

11 saker alla bör veta om mänskliga rättigheter ger en snabb introduktion till MR-förklaringen. Du kan använda den som kopieringsunderlag om du vill dela ut den i klassen, eller utgå ifrån den när du inleder lektionspasset.

På webben finns också en **tidslinje** med viktiga årtal i framväxten av de mänskliga rättigheterna samt en MR-förklaring att ladda ned.

Dessutom finns en sökbar tipskatalog som visar vägen till mängder av bra studiematerial och information om mänskliga rättigheter.

Att lyssna på

Genom Sveriges Radios **SR Minnen** har eleverna möjlighet att lyssna på autentiska ljudupptagningar och dokumentärer kopplade till skolmaterialets olika teman. Ni kan lyssna direkt på nätet eller ladda ned programmen som ljudfiler/podcasts.

Välj radioprogram under teman som »Förintelsen. Berättelser och nutida perspektiv«, »FN:s första år« eller »Andra världskriget – röster, öden och analyser«.

SR Minnen blandar nedslag i arkivet med nyproducerade program av arkivmaterial som ger ett nutida perspektiv på debatter och samhällsfrågor.

Sök på www.sr.se

Förslag till arbetsgång

1. Introduktion

Ge klassen en kort introduktion till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Använd **11 saker alla bör veta om de mänskliga rättigheterna** som finns att ladda ner som pdf på www.levandehistoria.se/mr. För att göra inledningen mer levande kan ni också **lyssna** på röster från i går och i dag som har koppling till mänskliga rättigheter och de fallbeskrivningar som tas upp. (Se hänvisning till **SR minnen**). Följ upp inledningen med en kort gruppdiskussion och pejla elevernas kunskap om de mänskliga rättigheterna.

2. Gruppindelning

Dela in klassen i fem grupper. Varje grupp får **ett** av de totalt **fem** case-bladen.

3. Grupparbete

Grupperna läser berättelserna tillsammans. Om ni har tillgång till dator med internetuppkoppling kan de leta i **SR**

Minnen efter program och ljudinspelningar som har koppling till just deras case.

4. Diskussion

Eleverna diskuterar i grupp utifrån frågorna under rubriken **diskutera**.

5. Uppgifter

Eleverna utför de konkreta arbetsuppgifterna under rubriken **undersök/ta reda på**. Eleverna kan göra efterforskningar tillsammans eller dela upp uppgifterna. För att svara på frågorna krävs att eleverna söker information via böcker, tidningar och/eller Internet. Länktips finns i Case-beskrivningen.

6. Redovisning

Grupperna redovisar sina respektive case för resten av klassen. Här ingår att redovisa vad man har diskuterat och svaren på frågorna under **undersök/ta reda på**. Du kan naturligtvis också välja att låta eleverna redovisa skriftligt.

7. Avslutning

Som avslutning på arbetet med **Levande rättigheter** diskuterar eleverna i helklass vad de har lärt sig och vilka tankar detta har väckt. Vad innebär MR-förklaringen för dem i deras egen vardag och hur vill de att MR-förklaringens artiklar ska respekteras och uppfyllas i framtiden?

Faktatexterna i *Levande rättigheter* bygger delvis på boken *Mänskliga rättigheter för alla* och envar av Christina Ulfsparré och Malin Greenhill (Norstedts juridik 2007). Boken ger en grundläggande introduktion om varför och hur de mänskliga rättigheterna har kommit till, vilka de är, var man hittar dem, hur efterlevnaden sköts och hur man kontrollerar och straffar brott mot dem.

Levande rättigheter har producerats av Forum för levande historia i samverkan med Fonden för mänskliga rättigheter och Röda Korset. Materialet är främst tänkt för elever i skolår 8–9 och gymnasiet.

Forum för levande historia är en myndighet med uppdraget att arbeta för demokrati, tolerans och mänskliga rättigheter med utgångspunkt i Förintelsen och andra brott mot mänskligheten.

Forum för levande historia
Besöksadress: Stora Nygatan 10–12,
Gamla Stan, Stockholm.
Postadress: Box 2123, 103 13 Stockholm
Tel vxl: 08-723 87 50 Fax: 08-723 87 59
E-post: info@levandehistoria.se
www.levandehistoria.se/mr

